

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum tota corporalis creatura gubernetur prouidentia diuina mediante
angelica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

QVAES. V. DE PROVIDENTIA, ART. VIII.

¶ 3 Præt. Illud qđ daf bonis in præmiū, nō cōuenit malis; sed hoc bonis i pmiū re pmittit, q a Deo gubernat. Ps. 34. Oculi Dñi sup iustos &c. ergo &c.

SED CONTRA. Nullus puniit iuste eos qui nō sunt de suo regimine: sed Deus iuste punit malos pro his in g̃bus peccant. ergo ipsi eius regimini subduntur.

RESPON. dicendum, quod diuina providentia se extendit ad homines duplicitate, uno modo inquantum ipsi prouident, alio modo inquantum ipsi prouidentes sunt. Ex hoc autem, q̃ prouidentia deficiunt, vel rectitudine seruant, boni vel mali dicuntur: ex hoc autē quod prouidentur a Deo, eis bona vel mala pr̃stātur, & fm̃ quod ipsi diuersimode se habent in prouidendo diuersimode, p̃uidet eis a Deo. Si autē rectū ordinē in prouidendo seruant, & in eis diuina prouidentia ordinē seruat cōgruū humanae dignitati, vt. s̃ nihil eis euenerit quod in eorū bonis non cedar, & quod oīa quā eis protenunt, eos in bonū promoueant, secundū illud quod dicit Rom. 8. Diligentibus Deū oīa cooperantur in bonū autē prouidendo ordinem non seruant quod congruit creatura rōnali, sed prouident fm̃ modū brutorum animaliū, & diuina prouidentia de eis ordinabit fm̃ ordinē, qui brutis cōpetit, vt. s̃ ea, quā in eis, vel bona vel mala sunt, non, ordinentur in eorū bonū propriū, sed in bonum aliorum, secundū qđ in Psal. 48. dicit homo cum in honore esset non intellexit &c. Ex hoc patet quod altiori modo diuina prouidentia gubernat bonos, quam malos, malinū dum ab uno ordine prouiderit exēunt, vt. s̃ Dei voluntatē non faciant, in aliū ordinem dilabuntur, vt. s̃ de eis diuina voluntas fiat: sed boni quārum ad vitrumque sunt in recto ordinē prouidentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, qđ secundū hoc dicit Deus derelinquere malos, nō qđ oīo sunt ab eī prouidentia alieni: sed qđ eorū actus nō ordinat in eorū promotionem, & p̃cipue quantum ad reprobos.

AD SECUNDVM dicendum, quod angelii qui sunt deputati hominibus ad custodiā, numquam totaliter hominem dimittunt: sed dicuntur dimittere inquantum ex iusto Dei iudicio permittunt eum cadere in culpā vel peccātū.

AD TERTIUM dicendum, quod specialis modus prouidentia repermittit bonis in præmiū, & hoc non competit malis, vt dictum est.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum uniuersa corporalis creatura diuina prouidentia gubernetur, media angelica creatura.

OCTAVO queritur, vtrum tota corporalis creatura gubernetur prouidentia diuina mediāte angelica creatura. Et vī quod non, quia Iob. 34 dicit,

Quem cōstituit aliū super terrā, aut quē posuit sup orbēm, quem fabricatus est? super quo dicit Gregorius, mundū quippe p̃ semetipsum regit, quē per seipsum fabricatus est, vel condidit. ergo Deus non gubernat corporalē creaturam mediāte spirituali.

¶ 2 Præt. Damas. dicit 2. lib. qđ nō est cōuenit aliū esse factōrē & aliū gubernatorē: sed solus Deus est factōr corporalē creaturātum immediate. ergo & ipse corporales creature sine mediō gubernat.

¶ 3 Præt. Hug. de sancto Victore dicit in lib. de Sacra, quod diuina prouidentia est eius p̃destinatio, quā est summa sapientia & summa bonitas: sed sumum bonum, sive summa sapientia nulli communicatur. ergo nec prouidentia, non ergo mediātibus creaturis spiritualibus prouidet corporalibus.

¶ 4 Præt. Secundū hoc corporales creature regun tur prouidentia quod ordinantur in finem per suas naturales operationes quā consequuntur naturas determinatas ipsorū. Cū igitur a spiritualibus creaturis non sint naturae determinatae naturalium corporum, sed a Deo immediatae; videatur quod non regantur mediātibus substantijs spiritualibus.

¶ 5 Præt. Aug. 8. super Gen. ad litterā distinguunt duplex operationē prouidentia: quārū vna est naturalis, alia voluntaria & df, quod naturalis est, quā lignis & herbis dat incrementū: voluntaria vero est, quā est per angelorum & hominem opera, & patet quod omnia corporalia naturalis prouidentia operatione reguntur: non ergo gubernatur mediātibus angelis, quia sic esset prouidentia voluntaria.

¶ 6 Præt. Illud quod attribuitur aliō rōne sive dignitatis, non cōuenit ei quod similem dignitatem habet: sed sicut dicit Hiero. magis est dignitas amarum, vt. vnaquaque habeat angelum ad suū custodiā deputatum, hāc autem dignitas in corporib⁹ creaturis non inveniatur. ergo non sunt commissariæ prouidentia & ordinationi & angelorum.

¶ 7 Præt. Horsū corporalib⁹ effectus & debiti curulis frequenter impediuntur: sed hoc non esset similiis angelis gubernarentur: qā aū defectus illi acciderent eis volentibus, quod iterum esse non potest, cum essent ad contrarium constituti, scilicet ad gubernationē naturas in suo debito ordine: aut acciderent eis nolentibus, quod iterum esse non potest, si beatū non essent, si aliquid eis nolentibus accideret.

¶ 8 Præt. Quāto aliqua creatura est nobilis & perfectior, tanto habet perfectiore effectū: enī aliiores tales effectus producunt quod possunt collocari in esse, etiam remota operatione eis patētis: sicut cultellus remota operatione hincero multo fortius effectus diuini per sensibiles possunt absque alterius cause producere gubernationē, & ideo non indigent p̃ angelos gubernare.

¶ 9 Præt. Diuina bōnitas ad suā manifestacionē conditū vniuersum, fm̃ illud Prou. 16. Venerata p̃ semetipsum operatus est Dñs, magis autem manifestatur diuina bonitas, ut dicit Dion. in ducentis etiā naturarum, quam in numeris istarū qđ cōdantur naturam habent, & p̃ hoc ēt non facit oīs creaturas rōnales vel per se existentes: sed quādam rationes & quādam per se existentes: & alias existentes in alio, sicut accidentia, ergo vī quod ad maiorem suā manifestationem non solum condiderunt creaturas que indigēt alieno regimine: sed etiam aliquas que nullo regimine indigent: & sic idem quod primus.

¶ 10 Præt. Duplex est creatura actus, scilicet primus & secundus, primus autē actus est operatio: sed res corporales secundū actum primū sunt immediate a Deo. ergo & actus secundi immediate causantur a Deo: sed nullus gubernat aliqui nisi inquantum est causa operationis eius aliquo modo. ergo huiusmodi corporalia non gubernantur mediātibus spiritualibus.

¶ 11 Præt. Duplex est modus gubernationis vnu per influentiam luminis, sive cognitionis, sicut magister regit scholas & rector ciuitatem: aliis per influentiam motus, sicut gubernator naūm: sed p̃ rituales creature non gubernant creature corporales per influentiam luminis receperant sive cognitionis: similiter nec per influentiam motus, quā mōtus oportet esse cōiunctum mobilis, vt p̃ statu.

In corp. art.

1. par. q. 32.
art. 3. Et q.
110. art. 1.

34. moral. ca
pit. 26. ante
med.

Cap. 19. non
remote a
prin.

Liber 4. de fa
cto. parte 2.
cap. 9.

C. 10. 10. 2. Physi. Substantiae autem spirituales his corporalibus non sunt coiunctae. ergo non eis mediatis gubernantur.
¶ 12 Prat. Secundum Aug. Deum mundum simul creauit secundum omnes partes suas perfectum, ut in hoc ostendatur magis eius potentia: sed similiter magis commendabilis esse ostenderetur eius providentia, si omnia immediate gubernaret. ergo non gubernat corporalia mediatis spiritualibus.

¶ 13 Prat. Boetius in lib. 3. de Consola. dicit. Deus per se solum cuncta disponit, non ergo corporalia disponuntur per spiritua.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit in 4. Dialo. In hoc mundo visibili nihil nisi per creaturam insulabilem disponi potest.

Cap. 5. non procul a fin. C. 10. 10. 3. ¶ 2 Prat. Aug. dicit in 3. de Trin. omnia corporalia quodam ordine per spiritum vitae reguntur.

Ex. q. 6. 1. 2. ¶ 3 Prat. Aug. in lib. 83. Questioni dicit, quod Deus quadrupliciter facit per seipsum, sicut illuminare animas & beatificare eas, alia per seruientes sibi creaturam integrerimis legibus pro meritis ordinatam usque ad pauperum administrationem, & usque ad seni odores & usque ad numerum capillorum nostrorum diuina providentia procedere: sed creatura administrans integrerimis legibus, ordinata est creature angelica. ergo Deus per eam gubernat corporalia.

¶ 4 Prat. Num. 22. super illud Balaam surrexit mane & strata &c. dicit Origenes in gl. opus ei mudo angelis. qui super bestias sunt & praesunt animalium natuitati, virgulorum plantarum & ceterorum incrementis.

¶ 5 Prat. Hugo de sancto Victore dicit, quod ministerio angelorum non solum uita humana regitur:

sed etiam ea quae ad uitam hominum ordinantur:

sed omnia corporalia sunt ad hominem ordinata.

ergo omnia gubernantur mediatis angelis.

¶ 6 Prat. In oibus coordinatis adiuicet prima agit in posteriora, & non econuerter: sed substantiae spiritualis sunt priores corporalibus, utpote primo principio pinguiores. ergo per actiones spiritualium gubernantur corporales, & non econuerter.

¶ 7 Prat. Homo dicit minor madus quia aia hoc modo

regit corpus quo Deus vniuersum, in quo etiam anima

prae angelis est ad imaginem Dei: sed anima non D

sta corpus gubernat mediatis quibusdam spiritualibus, qui sunt quidem spirituales respectu corporis, sed corporales respectu anima. ergo & Deus regit creaturas corporales mediatis spiritualibus.

¶ 8 Prat. Aia nostra quasdam operationes immediate exercet, sicut intelligere & uelle, quasdam uero mediatis corporeis instrumentis, sicut operationes

aie sensibilis & vegetabilis, & Deus quasdam operationes

exercet immediate: sicut beatificare aias & illa

agit in substantiis summis. ergo aliquae operationes

eius erunt in infinitis substantiis mediatis supremis.

¶ 9 Prat. Prima cano auferit operationem sua a secunda, sed fortificat eam ut patet ex hoc quod in lib. de

Causis dicitur: sed si Deus immediate oia gubernaret, tunc secundae causa nulla operationem habere

possent. ergo Deus gubernat inferiora per superiora.

¶ 10 Prat. In vniuerso est, aliqd rectum & non regens,

sicut ultima corporum aliiquid etiam non rectum:

sed regens, scilicet Deus. ergo aliiquid est regens &

rectum, quod est mediatis inter utraq.; ergo Deus me-

diantibus creaturis superioribus regit inferiores.

RESPON. Dicendum, quod cano productionis rerum

in esse est diuina bonitas, ut Dionysius & Augustinus dicunt.

Volut enim Deus perfectionem sua bonitatis per

quod possibile est, creature alteri comunicare: diu-

na autem bonitas duplice habet perfectionem, una per se prout somnum perfectionem supereminenter in se continet: alia per influxum in res, secundum. s. quod est causa rerum: unde & diuina bonitati congruebat, vt vtrumq; creaturae coiciatur: vt. s. res creata non solum a diuina bonitate haberet quod esset, & bona esset: sed etiam quod alij esset, & bonitatem largiret. sicut etiam sol per diffusione radiorum suorum non solum facit corpora illuminata, sed etiam illuminantia: hoc in ordine seruato, vt illa, quae magis sunt soli coformiora plus de lumine recipiant, ac per hoc non solum sufficienter sibi, sed etiam ad influendum alij. Unde & in ordine vniuersi creaturae superiores ex influentia diuina bonitatis habent non solum quod in seipso bonum sunt, sed etiam quod sunt causa bonitatis aliorum, quae extremum modum participationis diuinae bonitatis habent, quam s. participant ad hoc solum ut sicut, non vt alia cauerent: & inde est, quod semper agens est honorabilis patientes, vt Aug. dicit & Philo. Inter superiora autem creaturas maxime propinquae sunt Deo creaturae rationales, quae ad Dei similitudinem sunt, vniuersit, & intelligunt, vnius non solum a diuina bonitate coferit, vt super alia influant, sed etiam ut cuncte modi influendi retineant, quo influit Deus. s. per voluntatem, & non per necessitatem naturae: unde omnes inferiores creaturas gubernat, & per creaturas spiritualia, & per creaturas corporales digniores: sed per creaturas corporales hoc modo prouidet, quod

cas non facit prouidentes sed agentes tam per spirituales autem hoc modo prouidet quod cas prouidentes facit: sed in creaturis etiam rationibus ordo inventur. vltimum gradum in eis rationales anima tenet, & cari lumen est obiectum respectu luminis, quod est in angelis: unde & particulae cognitione habet, vt dicit Dionysius & inde est, quod eorum prouidentia coartatur ad paucas, sed res humanas, & ad ea, quae in usum vita humana venire possunt: sed prouidentia angelorum vniuersalis est, & extenditur super omnes creaturas corporales: & ideo tam a sanctis quae a Philosophis dicitur, quod oia corporalia mediatis angelis a diuina prouidentia reguntur, vel gubernantur. In hoc tam oportet nos a Philosophis differre, quod quidam eorum ponunt angelorum prouidentia non solum administrari corporalia, sed etiam creatura esse, quod est a fide alienum. Unde oportet ponere secundum sanctorum sententias, quod administrantur mediatis angelis huius corporalia, per viam motus tantum, scilicet in quantum mouent superiora corpora, ex quorum motibus causantur inferiorum corporum motus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dictio exclusiva non excludit ab operatione instrumentum, sed aliud principale agens: vt si dicatur hic faber cultellum facit, non excludit operatio martelli, sed alterius fabri, ita etiam quod dicitur quod Deus per se mundum gubernat, non excludit operationem inferiorum caularum quibus quasi instrumentis Deus agit: sed excludit regimen alterius principaliter agentis.

AD SECUNDUM dicendum, quod gubernatio rei primit ad ordinem eius in fine, ordino autem rei ad finem primum est cuius esse: sed esse nihil aliud presupponit: & ideo creationem, secundum quam res adesse deducuntur sunt, est illius filius causa quae nullus alia presupponit: sed gubernatio potest esse illarum caularum, quae alias presupponunt: & ideo non oportet quod Deus mediatis aliis quibus creaverit, quibus mediantibus gubernat.

AD TERTIUM dicendum, quod illa quae a Deo in creaturis recipiuntur, non possunt esse in creaturis eo mo-

12. super Ge
ne. ca. 16. 18
med. 10. 4.
Et Philo. q.
de anima.
C. 10. 10. 2.

Cap. ts. ex-
lel. hiera. &
c. 15. non p.
cul a prin.

Opin. quo-
randam Phi-
lophorū.

QVÆS. V. DE PROVIDENTIA, ART. IX.

do, quo in Deo sunt, & ideo inter nomina quæ deo dicuntur, talis apparet differētia, qđ illa quæ absolute aliquā perfectionē exprimit, creaturis sunt cōcibilia; illa vero quæ exprimunt cum perfectione modum quo iacuuntur in Deo creaturæ, cōmunicari non possunt, vt omnipotētia, summa sapientia, summa bonitas, & hmoi: & ideo patet quod quāmis summum bonum creaturis non communitetur, tamen providentia communicari potest.

AD QVARTVM dicēdū, qđ quis institutio naturæ p̄ quā res corporales inclinat in finē, sit immediate a Deo, tñ carum motus & actio pōt esse mediatis angelis: sicut etiam rōnes seminales sunt in natura inferiori tantum a Deo, tñ per prouidentiam agricultore adiuuantur, vt in actuā exantur: vnde sicut agri colla gubernat pululationē agri, ita per angelos oīs administratio creature corporalis administratur.

AD QVINTVM dicēdū, qđ naturalis p̄uidētia ope ratio diuidit cōtra voluntatiā ab Augustino secundū considerationē proximorum principiorū operationis: qđ alicuius operationis diuinæ prouidentiæ subiacēt proximū principiū est natura, alicuius vero voluntas: sed remotū principiū omnīū est voluntas ad minus diuinā: vnde ratio non procedit.

AD SEXTVM dicēdū, qđ sicut omnia corporalia diuinæ prouidentiæ subiacent, & tamen dicitur ea esse de hominibus tantum propter specialem prouidentiæ modum, ita etiam quāmis omnia corporalia angelorum gubernationi sunt subdita, quā tamen specialius ad hominum custodiā deputantur, hoc attribuitur animarum dignitatē.

AD SEPTIMVM dicēdū, qđ sicut voluntas Dei gubernātis nō est cōtra defectus qđ in rebus sunt, sed permittit eos: ita ē oīo est de voluntatibus angelorum, quæ diuinā voluntati cōformantur perfecte.

AD OCTAVVM dicēdū, qđ sicut dicit Auct. in sua Metaphysica, nullus effēctus pōt remanet nisi auferatur id qđ erat causa eius, inquitū hmoi: sed in causis inferioribus quādā sunt causi fiendi, quedam esendi, & dē causa fiendi quæ educti formam de potentia materiæ per motum, sicut faber est causa efficiens cultelli, causa vero effendi rei est illud, a quo esse rei depender per se, sicut esse luminis in aere dependet a sole. Ablato ergo fabro cessat ipsum fieri cultelli, non autē esse eius, absente uero sole, cessat esse luminis, in aere: & similiter actione diuina cessante, esse creature omnino desiceret, cum Deus non sit solum causa fiendi rebus, sed etiam effendi.

AD NONVM dicēdū, qđ ista cōditio nō est i creatura possibilis, vt habeat esse sine aliquo conservātore: hoc n. rōni creatura repugnat, quæ inquitū hmoi est causatum habet, ac per hoc ab alio dependens.

AD XI. dicēdū, qđ plura requirunt ad actu secundum, quād ad actu primū: & iō nō est incōnuītēs, vt aliqd sit causa alicuius, quantū ad motū & operatiōnem, quod non sit causa eius quantum ad esse.

AD XII. dicēdū, qđ spiritualis creatura gubernat corporalem per influentiam motus, nec oportet propter hoc quod omnibus corporalibus cōiungatur: sed eis solū quæ immediate mouent. si corporibus primis, nec eis coniunguntur ut forme, sicut quidam posuerunt: sed sicut motores tantum.

AD XIII. dicēdū, qđ diuine prouidentia & bonitatis magnitudo magis manifestatur in hoc quod inferiora per superiora gubernat, quā si oīa gubernaret immediate: qđ secundū hoc quātū ad plura diuine bonitatis pfectio creaturis cōcitat, vt ex dictis patet.

F AD XLI. dicēdū, quod cūnī per alterum ali quid fieri dicitur, h̄ec p̄eopolitio per importat causam operationis, sed cum operatio sit media inter operantem & operatum, potest importare causam operationis secundū quod terminatur ad operatum, & sic per instrumentum dicūtis aliqd fieri, vel secundū quod exit ab operante, & sic dicti aliqd fieri per formam agentis, non enim instrumentum est causa agentis, vt ager: sed forma agentis vel aliquis superior agens, instrumentum vero causa est operato quod actionē agentis suscipiat. Cum ergo d̄ quod Deus per se solum cūta disponit, ly per, denotat causam dispositionis diuinæ, secundū quod exit a Deo disponente, & sic per se solum d̄ disponere: quia nec ab alio superiori disponente mouetur, nec per formam extrahatur, que non sit ipse disponit, sed per propriam bonitatem.

A R T I C U L V S IX.
Vtrum diuina prouidentia corpora inferiora disponit per corpora caelestia.

N O N O queritur, vtrum diuina prouidentia disponit corpora inferiora per corpora caelestia. Et v̄r quod non, quia v̄r dicit Damasci lib. aūt dicimus, quoniam ipsa scilicet superiora corpora non sunt causa alicuius corum, quia sunt, neque corruptionis corum, quæ corrumpuntur, ergo cī haec inferiora sunt generabilia & corruptibla, non disponuntur per superiora corpora, sed dicēdū, quod dicitur non esse causa horum, quia non inducunt in his inferioribus necessitatē.

¶ 2 Sed contra, Si effēctus corporis caelestis impedit in his inferioribus, hoc non potest esse in p̄ aliquā dispositionē in his inuentam dicitur in inferiora per illa superiora gubernantur, propter cī illam dispositionē, impediēt in aliquā virtutē corporis caelestis reducere, ergo impediēt non potest esse in his inferioribus, nisi tenuit cī gentium superiorum: & ita si superiora habent cēssatrem in suis motibus etiam in inferioribus statim inducent, si a superioribus gubernantur.

¶ 3 Pr̄. Ad completionem alicuius ethicae facit agens & patiens: sed in illis inferioribus minoruntur virtutes actiue naturales, & enā palliū. ergo ad eōrum actiones non exiguntur virtus corporis caelestis, ergo non disponuntur mediatis corporibus caelestibus.

¶ 4 Pr̄. Aug. dicit quod in rebus inuentor, aliq̄ actum & non agens, sicut sunt corporalia, aliquā vero agens & non actum, sicut Deus, aliquā vero agens & actum, sicut spirituales substantias, sed cī fīa corpora sunt corpora pura, ergo non habent virtutem agendi in hēc inferiora, & sic inferioris mediatis non disponuntur.

¶ 5 Pr̄. Si corpus caeleste agit aliqd in hēc inferiora, aut agit in quārum cī corporis per formam corporalem, aut per aliqd aliud: non inveniuntur est corpus, quia sic cī gere cuiuslibet corpori conserret, quod non uidetur secundū Augusti, ergo agunt, agint per aliqd aliud, & sic illi incorporei virtuti debet attribui actio: & sic idem quod prima.

¶ 6 Pr̄. Quod non cōuenit priori, non cōuenit posteriori: sed sicut Cōmētator dicit in lib. de Substantia orbis corporales p̄apponunt dimi-

niones intermitatas in materia, dimi-

niones antē non agunt: quia quantitas nullus actionis prae-

pū est. ergo nec corporales forme sunt principia

actionū: & sic nullū corpus agit, nisi per virtutem

in corpo-